כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום שני ■ פרשת ויגש ■ ו' דחנוכה ■ ל' כסלו ה'תשע"ה ■ 22.12.2014 ■ גליון מס' 306

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מה ענין קישוטי סוכה צבעוניים לנר חנוכה?

אנו מתגוררים בבנין רב קומות ודירתנו נמצאת למעלה מעשרים אמה...

המשך בעמ' 2

המפגש של יוסף עם אחיו

בסוף הפרשה הקודמת, התורה מספרת לנו איך יוסף הטמין את גביעו באמתחת בנימין...

המשך בעמ' 3

שוויית חורף

אלו אומרים להדליק כך, ואלו אומרים להדליק כך, והמנהג היחיד שנשמר באדיקות הוא שהמתפללים מתווכחים על הדבר?...

המשך בעמ' 4

סיפור לשבת

והגדת לאבי את כל כבודי

הצדיק ר' אברהם יהושע השל מאפטא, בעל "אוהב ישראל", היה מגדולי האדמו"רים בגליציה המזרחית ובגרמניה...

המשך בעמ' 4

שביבים

- על מחבר הפיוט "מעוז צור ישועתי"
- מדוע נקראת קושי' הבית יוסף בהלי' חנוכה (סי' עת"ר) על שמו?
- תרופות סבתא לטיפול בגודש באף

המשך בעמ' 5

פרשת ויגש

ואת יהודה שלח לפניו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כשנצטווה יעקב לרדת למצרים, למרות שהובטח לו מפי הגבורה: "אנכי ארד עמך מצרימה", הוא ידע שהדבר צריך הכנה מוקדמת, ולכך הוא שולח את בנו יהודה ככתוב: "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות גושנה". מטרת השליחות היתה כפולה כמו שמובא במדרש (ב"ר צה ג): "חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו" ורש"י הוסיף: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". והנה למטרה זו ממנה יעקב את יהודה להיות המנהיג המפלס את הדרך לכל המשפחה, ונשאלת השאלה מדוע דווקא יהודה ולא ראובן למרות שהיה הבכור וגדול האחים? ובמיוחד שלפי המסופר בתורה לכאורה היו לראובן התכונות הנחוצות למנהיג, כי מה מצפים ממנהיג, שכאשר הציבור נמצא בבעיה או במצוקה, שהוא יקום ויפתור את הבעיה, וכך לכאורה נהג ראובן בכמה מקרים: כשבקשו האחים להמית את יוסף היה זה יוסף שפתח בהצלתו, כמו שאמרו במדרש (שם פד לו): "ויצילהו מידם - אמר לו הקב"ה אתה פתחת תחילה בהצלת נפשות, חייך שאין מפרישין ערי מקלט תחילה אלא בתחומיך". וכן כאשר סירב יעקב לשלוח את בנימין למצרים למרות שכל המשפחה תימצא ברעב בארץ כנען, היה זה ראובן שהתעורר ראשון והציע לאביו: "תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך" ואם לא אעמוד בכך: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך". והנה למרות נכונותו של ראובן לסייע ולפתור את בעיות המשפחה אין יעקב מתרשם מכך, ואין הוא ממנה את ראובן אלא דווקא את בנו יהודה גם לשליחות זו.

מה פסול מצא יעקב בראובן? המנהיג נבחן לא רק לפי המעשים שלו אלא גם מה עומד מאחורי המעשה. על הצלתו של ראובן את יוסף אמרו במדרש (שם פד טו): "אמר ראובן אני הבכור ואין הסירחון תלוי אלא בי". כלומר לא העוול שבמעשה עורר את ראובן, אלא עשה מה שעשה ככיסוי להציל את עורו, "אין הסירחון תלוי אלא בי", ומנהיג שפועל משיקולי תועלת אישית ולא מתוך טובת העניין אינו ראוי להיות מנהיג. חסרון אחר היה לראובן שאינו נוטל את האחריות על עצמו אלא הוא מטיל אותה על האחרים, וכך היה כאשר האחים הכירו בחטאם ואמרו: "אבל אשמים אנחנו" מוציא ראובן את עצמו מן הכלל ואומר להם: "הלוא אמרתי אליכם לאמור: אל תחטאו בילד ולא שמעתם". וכך הדבר חוזר שוב כשהוא מטיל את תוצאות מעשיו לא על כתפי עצמו אלא על שני בניו כשאומר לאביו: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך", אב שמפליל את שני בניו על מעשיו שלו אינו ראוי להנהגה.

ואילו יהודה בכל המקרים האלו נוהג ההיפך מראובן, בהצלת יוסף אין לו כל אינטרס אישי אלא טובת הענין עצמו, ולמרות שהציל את יוסף אין הוא מתחמק מאחריות ועם כולם הוא אומר: "אשמים אנחנו". וגם אח"כ במקרה של תמר אין הוא מתחמק מאחריות אלא אומר: "צדקה ממני". וכן כשצריך לשכנע את יעקב שיסכים לשלוח את בנימין אין הוא מסתתר מאחורי אחרים אלא נוטל את כל האחריות על עצמו ואומר ליעקב: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותיו אליך והצגתי לפניך וחטאתי לך כל הימים". ועל כן העדיף יעקב את יהודה על ראובן. הבדל כזה רואים אנו גם בין שאול ודוד. כאשר שמואל מוכיח את שאול שלא שמע בקול ה', אין שאול מודה באשמה אלא מטיל אותו על העם באומרו: "ויקח העם מהשלל" (שמואל א, טו כא). ואילו כשנתן הנביא אומר לדוד "אתה האיש", אין דוד מתחמק אלא מודה ואומר: "חטאתי לה'".

מה ענין קישוטי סוכה צבעוניים לנר חנוכה?

/ הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

אנו מתגוררים בבנין רב קומות ודירתנו נמצאת למעלה מעשרים אמה. נר חנוכה שהונח למעלה מעשרים אמה- פסול. ומה עושים דיירי הקומות הגבוהות, שדירתם גבוהה מעשרים אמה? ה"שער הציון" כתב: "אם אכן החלון גבוה מקרקע רשות הרבים למעלה מעשרים אמה ואין היכר לבני רשות הרבים, אז טוב יותר להניח בפתח". מרן הגר"ש ואזנר שליט"א (שבה"ל ח"ד ס"ה) כתב שאם ישנם בסביבה עוד בניינים רבי קומות, והמתגוררים בבניינים ממול יכולים להביט בנרות, ידליק בחלון הפונה אליהם. ואולם דעת רבנו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל היא שחז"ל תיקנו פרסומי ניסא רק לעוברים ושבים ברחוב ולא לדיירי הבניינים שממול, ובמקרה כזה ידליק בפתח דירתו (ויהיה בכך מעט פרסום הנס לעוברים ושבים בחדר המדרגות) או בפתח הכניסה לחדר המדרגות. וכן הובא בשם מרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל שידליק בפתח הדירה, הגם שאין דיירים סמוכים לדירתו ולא יראו את נרותיו, ולא ידליק בחלון, למרות שמהבניינים ממול ניתן להביט לביתו. אולם בשנותיו האחרונות הורה הגרשז"א זצ"ל שניתן להדליק בחלון למעלה מעשרים אמה.

הגמרא בעירובין (ג,א) אומרת שכשישנה קורה במבוי למעלה מעשרים אמה, צריך למעט אותה בגובהה, אך כשיש בקורה או בצידה אמלתרא, אין צורך למעט את הקורה. "אמלתרא" הוא דבר המושך במיוחד את העין להביט בו, כדוגמת קיומם של קיני עופות על הקורה, ציורי עופות או כל דבר אחר המושך את העין.

ואם כן, אולי נמצא פתרון נפלא לדיירי הקומות הגבוהות מעשרים אמה. נעמיד את החנוכיה בחלון, למרות שהחלון הוא למעלה מעשרים אמה, אך נציב לצד החנוכיה דבר מה המושך את העין, כמו נורות צבעוניות מרצדות או שלט מואר של "חנוכה שמח" מלווה בציורים ססגוניים, והנה ה"אמלתרא" תגרום לכך שהאנשים יביטו למעלה, למרומי הקומה העליונה, ואז יביטו גם בנרות החנוכה, ובכך נכשיר את הדלקת הנרות. האמנם?

השפת אמת (סוכה ב, א) מסתפק האם מועיל להניח דבר המושך את העין בסוכה הגבוהה למעלה מעשרים אמה, ובשו"ת "עני בן פחמא" (או"ח סל"ב) וכן כ"ק האדמו"ר רבי חיים מאנטניא זצוק"ל דנו בשאלה זו לגבי נרות חנוכה, שאם כשמניחים "אמלתרא" למעלה מעשרים אמה, ניתן להכשיר בכך את המבוי, אם כן מדוע שנרות החנוכה עצמם, שדולקים ומאירים את העיניים וכולם שמים אליהם לב, לא נחשבים בעצמם ל"אמלתרא"?! (וראו במאמר רבי ישראל דנדרוביץ בספר "פרדס יוסף החדש" לחנוכה ובמאמר רבי דוד יצחק הופנר בספר "ברכת אריה").

הגרב"צ פלמן שליט"א בספרו "שלמי תודה" הסתפק האם מועיל "אמלתרא" בנרות חנוכה ואילו הגר"מ שטרנבוך שליט"א (בשו"ת תשובות והנהגות) כותב ש"שמעתי שיש הדרים למעלה מעשרים אמה, שנוהגים להאיר את החלון שבו הדליקו את הנרות, באורות צבעוניים וכדומה, כדי למשוך את העין, ודומה לאמלתרא, שהיא קורה מצוירת במיני צבעוניים, שנאמר בגמרא בעירובין ונפסק בשו"ע שכיוון שהיא מושכת את העין והכל מסתכלים בה, יש היכר ומועיל גם כשהניחה לקורת מבוי למעלה מעשרים אמה, וא"כ הוא הדין כאן בנר חנוכה, שיוצא המצוה כהלכתה".

❋❋❋

בשנה שעברה, לאחר שגיליתי את דיון האחרונים בענין, הדלקתי חנוכיה אחת בחלון הפונה לעבר הישיבה הסמוכה לביתי, וחיברתי נורות צבעוניות מסביב, כדי שימשכו את עיני הבחורים שבישיבה ממול, (זאת בצירוף כשרות החנוכיה, אותה ראו בני הבית עצמם). ובנוסף הדלקתי חנוכיה נוספת בפתח הבית, כדי לצאת את הדעות הסוברות שאמלתרא אינה מועילה בחנוכיה למעלה מעשרים אמה. ואכן, בחורים רבים סיפרו לי שהנורות הצבעוניות משכו את תשומת ליבם והם ראו גם את נרות החנוכה. סיפרתי על כך למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, אך דעתו לא היתה נוחה מרעיון זה, אך לא ירדתי לסוף דעתו בענין. השבוע שאלתיו (באמצעות נכדו רבי יעקב קניבסקי שליט"א) שוב לדעתו, ומרן שליט"א השיב: "כבר דיברו על זה באחרונים, וכיוון שעל חנוכה לא נאמר שאמלתרא מועיל, לא עושים כן".

יתכן להוסיף שאמלתרא אינה מועילה בנרות חנוכה משתי סברות:

א) ישנה מחלוקת בראשונים האם האמלתרא צריכה להיות בגוף קורת המבוי, שעל הקורה עצמה יצוירו ציורים מעניינים, או שמספיק שנניח היכר חיצוני המושך את העין. לפיכך, לפחות לדעות הראשונים הללו, אם נוסיף נרות צבעוניות ליד נרות החנוכה, לא ייחשב הדבר לאמלתרא.

ב) אמלתרא מועילה דוקא במבוי, משום שחז"ל הצריכו שיהיה היכר בראיית המבוי, ואיפשרו שההיכר ייעשה על ידי דבר חיצוני, אך בסוכה צריך שהעין תקלוט את הסוכה עצמה, ("דאמר קרא "למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל", עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא" -סוכה ב,א), ולא שיראוה בעזרת גורם חיצוני. ולפיכך יתכן שנרות החנוכה דומים לסוכה ולא למבוי, ועלינו לראות את הנרות עצמם, מבלי שנראה אותם רק בסיוע נורות צבעוניות.

כעת ראיתי שרבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל (בס' שבות יצחק) ומרן הגרש"ז אוירבך זצוק"ל (בס' הליכות שלמה) פסקו שהמדליק נרות חנוכה למעלה מעשרים אמה, למרות שהכותל מצויר ומושך את העין, אין הדלקתו שלמה. רבותינו זצוק"ל מוכיחים זאת מעצם הדין עצמו, שאם הדלקת נרות חנוכה למעלה מעשרים אמה, פסולה, למרות שהנרות בעצמם מושכים את העין, הרי גם שלא יועיל להניח קישוטים או נורות ססגוניות כדי להכשיר את נרות החנוכה הניצבים למעלה מעשרים אמה. (ואמנם יתכן לחלק ולומר שנרות לא נחשבו בזמן חז"ל לאמלתרא, כיון שכולם השתמשו בתאורת הנרות בקביעות, ונרות לא משכו את העין כמו קיני ציפורים או ציורים. וגם בימינו, אף שבימים רגילים שמים לב לנרות הדולקים בחלון. אך בחנוכה, כשבכל בתי ישראל דולקים נרות בחלונות, האנשים אינם שמים כל כך לב לנרות חנוכה הדולקות למעלה מעשרים אמה).

--- ושנזכה לקיים את מצות הדלקת הנרות בהידור ובשמחה!

(ראה אור גם ב"יתד נאמן")

המפגש של יוסף עם אחיו

משיחותיו של הרה"ג יעקב בצלאל חרר שליט"א

בסוף הפרשה הקודמת, התורה מספרת לנו איך יוסף הטמין את גביעו באמתחת בנימין, והתורה מתארת לנו את גודל הכאב והיגון שאפף את בנימין ואחיו, היא מתארת גם את ההשלמה עם הגורל המר, עד שכל האחים היו מוכנים להיות עבדיו של יוסף. אך בפרשה שלנו הסיפור מקבל תפנית חדה, יהודה מתעשת ומייצג את אחיו, הוא מנסה לרכך את לבו של יוסף, תוך שהוא מספר ליוסף, על יעקב אביו, על אהבתו לרחל, ועל שני הבנים שנולדו ליעקב ממנה, הוא מתאר בפאתוס כי הבן האחד מת בנסיבות מוזרות, ואז האב נקשר לבן השני בכל הכח! יהודה מספר שאביו אינו יכול להיפרד מבנימין אפילו לרגע קט. ורק אחר שכנועים מרובים מצידו של יהודה יעקב מתרצה לשלוח את בנימין. ואז פונה יהודה לרחמיו של יוסף ואומר לו; איך אעלה אל אבי והנער איננו אתו, ונפשו קשורה בנפשו, ותיכף בראותו שבנימין איננו הוא ימות מרוב צער. ראובן מסביר ליוסף שהוא נכנס לענין הזה יותר משאר אחיו כי הוא זה ששכנע את אביו לשלוח את בנימין איתם למצרים, והוא הבטיח לו שיחזיר אותו הביתה בריא שלם ואינו יכול לעמוד מול אביו ולהסתכל בפניו כשבנימין איננו איתו. יהודה לבטח ציפה לתחילת משא ומתן עם יוסף על עצם הענין.

ואז מגיע הרגע הדרמטי ויוסף מתגלה אל אחיו, ואומר אני יוסף אחיכם, העוד אבי חי?? כל מי שמסתכל בפרשה מופלאה זו, רואה את סיומה המופלא של פרשה מצערת שאחי יוסף שקנאו בו, וכשסיפר להם כילד תמים את חלומותיו הורודים המנבאים כי יגיע אל השלטון, הם מקנאים בו קנאה עצומה, ותחת זאת זממו להפוך אותו לעבד עולם, ובעצם במהלכיהם הם שלחו אותו אל כס המלוכה, להיות שליטה הכל יכול של ממלכת מצרים האדירה. והנה כעת יוסף אחיהם האבוד מתגלה אליהם כמלך. רגעי המבוכה וההלם שאחזו באחים הופכים לסערת נפש אדירה, ולהתרגשות גדולה, לבכיה גדולה ולבקשת סליחה ומחילה.

אמנם במדרש רבה (בראשית צג, יא), אנו רואים את אחד מגדולי התנאים, הוא רבי אלעזר בן עזריה שהסתכל על הפרשה הזאת מזוית אחרת, וכה אמר; אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם, כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו. הקב"ה שהוא דיין, ובעל דין, ויושב על כסא דין, ודן כל אחד ואחד על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו.

רבי אלעזר השוה את מפגש יוסף עם אחיו למפגש הגדול בו אדם יעמוד לפני בוראו בסיום חייו עלי אדמות. האדם חושב שהתירוצים שהוא מתרץ את עצמו מול כל העולם יעזרו לו, הוא בטוח שכשם שהצליח לשכנע את עצמו ואת סובביו בצדקת דרכו כל ימיו, כך יוכל לשכנע את בוראו. הוא גם בטוח שבורא עולם יעמוד מולו כמבקר וכתובע אותו על מעשיו, והוא בעצם יסביר לבורא שייתכן שהבורא בעצם אשם בחלק ממעשיו... ויש גם כאלו שאינם מתכוננים כלל ליום הזה אינם רוצים לחשוב על מה יהיה אז. הם סומכים שבסוף הכל יסתדר...

ואחר כל זאת כשנשמתם עולה לצור מחצבתה היא באה מול בורא העולם, שמתבונן עליה במבט מלא חמלה... הוא אינו צועק, אינו כועס, גם אינו נכנס למשא ומתן, בדיוק כפי שנהג יוסף עם אחיו, ורק אמר אני יוסף! והמשיך ושאל שאלה נוקבת עד תהומות הנפש, העוד אבי חי? שבעצם האמירה הזאת הוא ערער לגמרי את כל טיעוני האחרים שניסו לטעון כי מכרו את יוסף כי רצה לרחקם מאביהם, ורצה למשול בהם. ועוד שלל טענות. אך יוסף במאמרו "אני יוסף" הוכיח להם כי בעצם החלומות התקיימו. ולא זו בלבד, אלא שהוא שסבל כל כך ממעשיהם עומד ומסתכל להם בעינים, כמראה ואומר; לי לא תוכלו לספר שום דבר, הלא את אכזריותכם חשתי על בשרי, לי לא תוכלו לספר ולהצדיק את עצמכם. מה גם כי על חייו של אבינו לא חסתם בעת ההיא, ובעת שהשלכתם אותי לבור, ולאחר מכן כשמכרתם אותי לעבד לא הבאתם בחשבון את צערו של אבא, ואת החשש הגדול שמרוב צער הוא יוציא את נשמתו, ועתה הינכם מתחסדים ונתלים בצערו של אביכם. הרבה צדדים היו אז למילים הנוראות שיצאו מפיו של יוסף. ויוסף לא הוציא את המילים מפיו בציניות ובשמחה לאיד, אלא בכאב רב, בבכי גדול כפי שמעידה התורה. ואע"פ כן לא מצאו האחים מקום מפלט מדבריו הנוראים של יוסף. כך בדיוק יקרה לכולנו, עת תעלה הנשמה לצור מחצבתה ותעמד אל מול יוצרה. היא תשמע את הקריאה המהדהדת "אני ה' אלהיך", היא תשמע זעקת כאב יוצאת מפי הקב"ה.... הוי בתי, הוי בת מלך הוא יקרא לעומתה... הוא יספר לה בערגה על התקוות המופלאות שתלה בה, הוא גם יספר לה על המאבק עם המלאכים שטענו בפניו כי נשמה זו לא רק שלא תמלא את ייעודה בעולם, אלא גם תפגום את ערכה שהיה לה קודם. הוא גם יספר לה איך בכל בוקר נתן לה עוד צ'אנס והאמין בה שאכן תבין את ייעודה בעולמה, אך היא לא עשתה זאת, אלא ירקה וחבטה בכל הכח בפני אביה אוהבה, והלכה להתבוסס ברפש ובטיט. ובעת ההיא יתגלה לה לנשמה כי אין פה מי שרוצה להענישה, אלא יש פה אב רחום שבוכה על כישלונה המוחלט של בתו... נחלי דמעות השכינה ישטפוה, היא תנסה לברוח מהמעמד הנורא כשם שניסתה בחייה להתעלם מכישלונותיה, אך לא יהא בידה לאן לברוח, כי "ממך אליך אברח", היא תחוש ביגון השכינה במלוא העוצמה, היא תבין אז כי הקב"ה אינו מבקש תירוצים. הוא היוצר, והוא, הבורא, הוא העד, והוא היודע, הוא היודע שחטאנו לו, והוא היודע שיכולנו להנצל מן החטא. ומי האיש אשר יוכל בעת ההיא לחזות בפניו.

אשרי הנשמה שזכתה ונזדככה, והיא עולה לפני ה' במלא עוז וטהרה. כמה אושר ושמחה עילאית ממלאים את כל העולמות בעת ההיא. ובכן אחים יקרים מי שלא רוצה לבכות בעת ההיא, יבכה כאן. כאשר אמר רבי יצחק מאיר מגור זצ"ל על דברי השולחן ערוך שראוי לכל ירא שמים שיהא בוכה ומתאונן על חורבן בית המקדש, ושאל הרבי, ומה יהא עם מי שאינו ירא שמים? האם הוא פטור מחובת בכיה, והשיב שמי שאינו ירא שמים עליו לבכות על חורבן בית המקדש הפרטי שלו. ובכן אחים הרבה יש לנו לבכות על עצמנו, על הכלל ועל הפרט, שובו ונשובה אל ה', נתחזק ונדרוש אותו בכל לב, ואז נזכה להתגלות ה' המופלאה על עמנו ועל נחלת אבותינו בחן בחסד וברחמים. אכי"ר.

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל ד.ל גבאי בית כנסת במרכז הארץ: אמנם אני מניח שעד שתשובה זו תתפרסם ימי החנוכה כבר יחלפו להם, אך מכיוון שבכל שנה מתגלע ויכוח עז בין מתפללי בית הכנסת בנושא הזה, החלטתי לפנות בשאלה אל הרב כדי לברר את הדבר אחת ולתמיד ונדע איך לנהוג בשנה הבאה.

העניין הוא כזה: אצלנו בבית הכנסת החנוכייה קבועה בכותל דרום כמבואר בהלכה (וארון הקודש במזרח) אלא שלא ברור לנו היאך לנהוג בסדר הדלקת הנרות, האם יש בלילה הראשון את הנר המזרחי, או את הנר המערבי, ואיך לנהוג בשאר הלילות. אחד המתפללים היודע ספר פתח את דברי המשנה ברורה[א] שכתב בעניין זה ואני מצטט 'והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש ושוב מוסיף והולך ומתחיל מהשמאלי ופונה לימינו' ומבואר מדבריו שצריך להתחיל בלילה הראשון בנר הקרוב לארון הקודש שהוא הנר המזרחי וכך אכן נהגנו, אלא שחלק מהמתפללים טענו שדברי המשנה ברורה שייכים רק אם המדליק עומד כשפניו לצפון ואז אכן הנר הימני הוא הנר המזרחי, אבל אם עומד ופניו לדרום צריך להדליק את הנר המערבי שהוא הנר הימני יותר, אולם לעומת זאת חלק אחר מהמתפללים טען שלא יכול להיות מצב שהמנורה קבועה בכותל דרום והמדליק עומד ופניו לצפון שאם כן הוא צריך לשלוח את היד מאחורי גבו כדי להדליק את החנוכייה....

בקיצור, כל שנה מחדש הבלבול חוגג, אלו אומרים להדליק כך, ואלו אומרים להדליק כך, והמנהג היחיד שנשמר באדיקות במשך שנים רבות הוא שבכל חנוכה המתפללים מתווכחים על הדבר... מה הפתרון לחידה זו?

תשובה: אכן בדברי המשנה ברורה האלו שמקורם בתשובת 'יחתם סופר'[ב] יש קצת חוסר ביאור, ואבאר דבר זה בעזרת ה'.

מדברי החתם סופר מבואר שהחנוכייה של הבית הכנסת לא הייתה קבועה בכותל הדרומי של בית הכנסת אלא מונחת לימין ארון הקודש (דרומית לארון הקדוש) והיה מקום למדליק את הנרות לעמוד כשפניו לצפון בית הכנסת וממילא להדליק בלילה הראשון את הנר הכי ימני שהוא הנר הכי קרוב לארון הקודש ובלילה השני מדליק את הנר החדש ולאחר מכן את הנר הישן כדי להדליק את החנוכייה משמאל לימין ולקיים 'כל פניותיך לא יהיו אלא לימין'.

אולם החתם סופר לא דיבר על חנוכייה שקבועה בכותל דרום של בית הכנסת, ופשוט שבמקרה כזה אי אפשר למדליק לעמוד כשפניו לצפון אלא אך ורק כשפניו לדרום, ובמקרה כזה אכן יש להסתפק האם להדליק בלילה הראשון את הנר הימני (המערבי) או את הנר השמאלי (המזרחי) ואיך לנהוג בשאר הלילות.

ובספר שאלות ותשובות 'בצל החכמה'[ג] כתב שאם החנוכייה קבועה בכותל דרום אין הקפדה להתחיל להדליק דווקא בנר המזרחי שהוא הכי קרוב לארון הקודש מאחר שבכל מקרה החנוכייה רחוקה מארון הקודש ואין זה דומה לנידון ה'יחתם סופר' שהחנוכייה הייתה מונחת מימין לארון הקודש (ונרותיה מסודרים ממזרח למערב) ולכן יש להדליק את הנר הימני בתחילה (שהוא הנר המערבי) ובשאר הלילות יש להוסיף נר אחד והדליק משמאל לימין כמו שפסק השולחן ערוך לגבי סדר הדלקת נרות החנוכה בבית הפרטי[ד].

א - סימן תרע"א ס"ק מ"ג.
ב - חלק אורח חיים סימן קפ"ו
ג - חלק ב' סימן נ'.
ד - ויש לציין שלדעת הגאון מוילנא צריך בכל לילות החנוכה להתחיל את ההדלקה באותו נר וכתב המשנה ברורה שהנוהג כגאון מוילנא ידליק בלילה הראשון את הנר הכי שמאלי כדי שבשאר הלילות יוכל להדליק את הנר השמאלי בתחילה ואז ללכת לכיוון ימין כדי לקיים את מה שנאמר 'כל פניותיך לא יהיו אלא לימין', ולפי זה אם בא לנהוג כגאון מוילנא בבית הכנסת, ידליק בלילה הראשון את הנר הכי מזרחי שהוא אכן הכי קרוב לארון הקודש וכל לילה יוסיף נר נוסף אבל תמיד יתחיל מהנר המזרחי. ויש בזה גם שיטה שלישית שהיא שיטת הט"ז ואכמ"ל. ובאשר למקומות שארון הקודש לא נמצא בצד 'מזרח' עיין בפסקי תשובות סימן תרע"א אות י"ג.

סיפור לשבת

והגדת לאבי את כל כבודי

הצדיק ר' אברהם יהושע השל מאפטא, בעל "אוהב ישראל", היה מגדולי האדמו"רים בגליציה המזרחית ובגרמניה, ואלפי חסידים סרו למשמעתו.

ונוהג היה הרב מאפטא לסובב בקהילות ישראל ולהשמיע באזני הרבים דברי תורה וחסידות.

ביום מן הימים נסע הרב מאפטא לכמה קהילות בסביבת מקום מגוריו, ובכל פרשת דרכים שעבר יצאו מאות יהודים לקבל את פניו בהערצה וביראת כבוד.

חלשה דעתו של הצדיק, נוכח קבלת הפנים הנלהבת שזכה בכל מקום בואו, ומרוב מבוכה פנה לבנו, ר' יצחק מאיר, ושאלו: מדוע חולקים כאן האנשים כבוד למי שאינו ראוי לכך?

חש ר' יצחק מאיר בצערו הכן של אביו הדגול, ומתוך רצון

המשך בעמוד הבא...

להרגיעו השיב לו: אנשים אלה ,אבא, לא לכבודך באו אלא לכבודי...

נתיישבה דעתו של הרב מאפטא לשמע דברי בנו והמשיך בשתיקה עד סוף הדרך.

אולם, למחרת היום, שאל הצדיק הזקן את בנו: ועכשיו, מה ראו המוני בני ישראל לחלוק לך כבוד, שיצאו לקראתך בכל מקום שעברנו?

נתחייך ר' יצחק מאיר ואמר: הדבר פשוט לגמרי: הרי אני בנו של הרב מאפטא!

התבונן הצדיק בקורת רוח בפני בנו ואמר: אתה מדבר עכשיו כפי שיוסף צדיק אמר לאחיו, כשהתוודע אליהם: "והגדת לאבי את כל כבודי במצרים" - כל הכבוד שחולקים לי במצרים אינו אלא בזכות זו שהנני בנו של אבא...

שביבים / שאול שיף

על מחבר הפיוט "מעוז צור ישועתי"

(מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א / מח"ס "מכבדי אכבד" /מבשרת ציון)

ראה ראיתי בקובץ "שנות חיים" (התשס"ח) במאמרו של הרב דניאל ליפסון, שהביא סברת אחד החוקרים, שהפיוט "מעוז צור" הינו פיוט קדמון, או אולי מבוסס על פיוט קדמון, שנתחבר בימי ממלכת החשמונאים כשיר ניצחון של עם ישראל על אויביו במהלך ההסטוריה וכהודאה להקב"ה. לפי תאוריה זו, מובן מדוע אין בפיוט התייחסות למלכות אדום (רומי או הנצרות).

בסוף ימי הביניים כאשר הכנסייה התחילה לאבד מכוחה ונדמה היה שניתן לראות את ניצני הגאולה, הושלם הפיוט ונוסף הבית השישי, המדבר על הצלת ישראל גם מהגלות הרביעית. עכ"ל.

ואחר בקשת המחילה הרבה, אין מקום לסברה זו כלל וכלל. א) חמשת הבתים הראשונים של מעוז צור מיוסדים ע"פ האקרוסטיכון מרדכי, ושלוש המילים הראשונות של הבית השישי מרכיבות את המילה "חזק". ידוע לנו ששימוש בראשי תיבות כאלו בפיוטי שירה, התחיל להתקבל בימי הביניים אך לא לפני כן, וא"כ לא יתכן שפיוט זה התחבר בימי החשמונאים. ב) הפייטן עצמו מתפלל ומבקש על בנין בית המקדש "תיכון בית תפילתי ושם תודה נזבח", ואילו נכתב בזמן החשמונאים מה מקום לתפילה זו אם עדיין המקדש קיים. ג) ע"פ מה ששמעתי מהלשונאי ד"ר אבשלום קור נ"י, לשון הפיוט נכתבה בלשון התואמת לימי הביניים, כדוגמת המילה מטבח. במקרא נכתב "טבח", כמ"ש "טבח גדול בארץ אדום" ל"ד), ולשון מטבח לא נאמרה בזמן החשמונאים, וכן המילה מנבח, במקרא נכתב נובח, והמילה מנבח תואמת ללשון ימי הביניים. ד) הפייטן עצמו אומר "יונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים", ממה שאמר אזי, מוכח להדיא שלא נכתב באותה העת אלא בעת אחרת.

ועל כן ע"פ כל האמור לעיל, פיוט זה אינו מימי החשמונאים אלא מימי הביניים. וצור ישראל יושב תהילות, יעזרנו לקץ התלאות, ויראנו מתורתו ניסים ונפלאות, ויקבץ גלויותינו מארבע פאות. אכי"ר.

מדוע נקראת קושי' הבית יוסף בהל' חנוכה (סי' עת"ר) על שמו?

(הרה"ג אלכסנדר אליעזר קנאפפלער שליט"א)

הנה ידועה בשער בת רבים קושיית הבית יוסף באו"ח סימן עת"ר וז"ל: ואיכא למידק למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמן שבכף היה בו כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות...

ובאמת כבר מובאת קושיא זו והג' תירוצים בתוספות הרא"ש (שבת כ"א:), וכן במאירי (שבת כ"א:), ובארחות חיים הל' חנוכה, וכן בביאור הרא"ם על הסמ"ג, ובס' האשכול הל' חנוכה סי' ו', ועוד.

וא"כ יש להתפלא מדוע הקושיא נקראת דוקא על שמו של הרב הבית יוסף זצ"ל, והפלא ופלא שכמה גדולים וגאונים בכל דור ודור לא הרגישו ולא רמזו זאת בספריהם, וצ"ע ומצוה ליישב.

ותירץ הרה"ג גבריאל ציננער שליט"א רב דק"ק ומח"ס נטעי

גבריאל ברוקלין ניו יארק, וז"ל:

בפשטות י"ל דספרי הראשונים לא נדפסו בימים ההם רק בדורות האחרונים לערך לפני מאתיים שנים והב"י זכה לכווין להראשונים. ובאמת ראוי מרן הב"י לאותו איצטלא שהקב"ה חפץ ביקרו, שהלא זכה להיות הראשון לעשות חיבור טהור כשולחן הערוך על הנהגת האדם דבר יום ביומו מבואו ועד צאתו, ודבר גדול עשה בזה שלא תשתכח תורה מישראל, לכן בדין הוא שבימי החנוכה שנתקן עבור הנס שזכינו לנצח את היוונים שרצו להשכיח תורתיך, יהיו הכל משתעשעין בדברי תורתו.

וכן מצינו כמה פעמים בהלכה ובאגדה שהאחרונים כיוונו לראשונים כמעט מלה במלה וכחזיון כזה ראינו בתקנת דף היומי שכמה גדולים העירו בזה, כמו החוו"ד שכתב בצוואתו שילמדו בכל יום דף אחד, ועכ"ז זכה הגאון מהר"ם שפירא זצ"ל שנתפרסם על שמו.

❄❄❄

והרה"ג צבי כהן שליט"א רב שכונת אברהם ואזור מערב בני ברק, תירץ, וז"ל:

ונראה שהתשובה לכך היא שספרי הראשונים לא היו מצויים בידם. ואמנם בדור האחרון מצויים ספרים אלו, אך אחר שנשתררה שאלה זו בשמו של מרן הבית יוסף המשיכו ליחסה זאת אליו.

❄❄❄

והרה"ג חיים הרטמאן שליט"א חבר המערכת - "נזר התורה", תירץ, וז"ל:

אם איני טועה רוב הספרים שציינתם נדפסו בתקופה מאוחרת יותר, ע"כ השתרשה הקושיא בשמו של הבית יוסף.

❄❄❄

והרה"ג שמואל דוד טויב שליט"א, בן הרב מבאלטימאר יע"א זצללה"ה תירץ, וז"ל:

והנראה דהתוס' הרא"ש וגם בית הבחירה לא נדפסו עד בערך מאה שנים אחרונים, ועוד לא היה נדפס בזמן הבית יוסף, ולאחר שנים הרבה שנקראו קושיות בית יוסף נשאר בשמו. ואולי רמז דפרשת מקץ חל כל שנה בחנוכה דגם בפרשת מקץ מצינו שנקרא יוסף הצדיק "בן זקונים" לפי פירוש אחד שנולד בזמן שיעקב אבינו היה כבר זקן, אם כן קשה בנימין נולד אחר יוסף היה צריך לקרות בנימין בן זקונים ולא יוסף, אלא שהיה כמה שנים שיוסף היה נקרא בן זקונים נשאר שמו עליו.

ועוד צריכין לברר מתי נדפסו ג' מקורות שהבאתם, בארחות חיים, ובביאור הרא"ם על הסמ"ג, ובס' האשכול.

❄❄❄

והרה"ג ישעי' נפתלי כהן שליט"א ר"מ בישיבת נייטרא מאנט קיסקא, תירץ, וז"ל:

הנה בעניי אין לי תירוץ על זה, אבל דבר פלא ראיתי בחומש פ' מקץ כעין מקור ורמז בתורה לקושיית הב"י (שידוע שפ' זו חלה בימי חנוכה ויש הרבה רמזים בהפרשה).

מהפסוק ששם מרומז חנוכה: "וטבוח טבח והכן" יש רק ח' פסוקים שכתבו שם תיבת "יוסף" אצל תיבת "בית" כשתדקדק בהם.

וזה לכאורה רמז בתורה לקושיית הבית יוסף ותירוצו לשמונת ימי חנוכה.

ואלו הן הפסוקים:

1) פרק מ"ג — פסוק ט"ז - וירא יוסף... על ביתו
2) " — פסוק י"ז - ביתה יוסף
3) " — פסוק י"ח - בית יוסף
4) " — פסוק י"ט - בית יוסף
5) " — פסוק כ"ד - ביתה יוסף
6) " — פסוק כ"ו - יוסף הביתה
7) פרק מ"ד — פסוק ד' - ויוסף אמר לאשר על ביתו
8) " — פסוק י"ד - ביתה יוסף

❄❄❄

הרה"ג משה שמעון בינעטה שליט"א דומ"ץ דקהל חסידי בעלז מאנסי מח"ם משאת שבת ב"ח, תירץ, וז"ל:

בעניין הקושיא למה קבעו קושיית חנוכה על שם הב"י, ראיתי מה שכתבו המתרצים, וכבר מלתי בפי מכמה שנים, דקושיא כזו שתופס מאות ואלפי תירוצים ובכל שנה יש חידושים ותירוצים, ובוודאי יש לקושיא זו זכות יותר משארי קושיות שיש בחנוכה ובשארי מקצועות התורה, והנה כולם שהקשו האי קושיא הקשוהו בתורת קושיא ואין קשיא בלא תירוץ כידוע, אבל הב"י נקט האי קושיא בלשון "ויש למידק" כאילו שהקושיא קטן בעיניו שיש לתמוה קצת הא בודאי קושיא זו קושיא אלימתא שצריכין אנו לידע למה תקנו שמונת ימים, ולמה לא כתב הב"י בלשון יותר קשה, בואו ונחשוב חשבונו של עולם אלמלי היה הב"י יודע באותה שעה שכתב הקושיא שכל ישראל במשך הדורות יפלפלו ויתרצו האיך היה כותב הקושיא, ולכאורה היה כותב ויש להקשות קושיא גדולה וחזקה, ובסתמא הב"י ידע ברוח קדשו מה יארע בענין קושייתו ואעפ"כ כתב בלשון ואיכא למידק, כאילו שהקושיא אינו חזק כ"כ, ולכן זכה הב"י שיהיה הקושיא על שמו, והב"י ידע שפיר שאין להקשות על מה תקנו חכמים כי כל בר בי רב יודע שיש אחד מן הג' התירוצים בענין הנס אפילו בלא הקושיא, ולכן כתב הב"י איכא למידק שיש לדייק קצת למה קבעו שמונת ימים, ועל קושיא כזו שאין בה אפילו מעט גאוה והתנשאות, שפיר זכה הב"י שיקרא על שמו.

❄❄❄

א"ה ריחמ"א: ומונח בזכרוני עוד (ואיני זוכר כעת היכן כתב זאת), שידידי היקר הרה"ג משה פרץ שליט"א (מקסיקו) תירץ בקושיה זו מדוע זכה הבית יוסף רבי יוסף קארו שתקרא הקושייה של חנוכה על שמו והרי כבר מוזכרת קושייה זו קודם כי כל ענין הכהנים החשמונאים בימי חנוכה הייתה מסירות נפש, וכן רבי יוסף קארו זצוק"ל וזיע"א ייחל ויתפלל כל ימיו לזכות למות על קידוש ה' במסירות נפשו ועל כן זכה שתקרא הקושייה הזוכה על שמו.

(מתוך השבועון התורני "מריח ניחוח להרה"ג רן אביחצירא שליט"א)

■ תרופות סבתא לטיפול בגודש באף

גודש באף ונזלת הם הסימפטומים הקטנים שמלווים מחלות חורף רבות, אך לפעמים יכולים להיות גם המציקים והמעיקים ביותר. תפקידה של הליחה שגופינו מייצר הוא ללכוד את החיידקים שבדרכי הנשימה שלנו כך שנוכל להוציא אותם בקלות כשנקנח את האף, לכן הדבר החשוב והיעיל ביותר שאתם יכולים לעשות בזמן הצינון הוא להקל על עצמכם על ידי הוצאת כל הליחה הזו, אבל חשוב לעשות זאת בצורה שלא תפגע בעור הפנים העדין ובכלי הדם הזעירים שבאף. במיוחד עכשיו כשמזג האוויר משתנה ללא הרף וכל האוויר מלא בחיידקים, מומלץ שתכירו את תרופות הסבתא והטיפים הבאים שיעזרו לכם להתמודד עם ההצטננות בקלות וביעילות.

1) משקה כורכום

כורכום משמש כנוגדן לבעיות בריאותיות רבות, וביחוד לבעיות הקשורות במערכת הנשימה, כולל אף מנוזל. משקה הכורכום מכיל אנטיאוקסידנטים חזקים ונוגדי דלקות המעניקים לו יכולת אנטי-בקטריאליות אשר הופכות אותו למשקה מצוין לפני השינה כשאתם מקוררים.

מצרכים:

2 כפיות כורכום / 2 כוסות חלב / קמצוץ פלפל שחור / דבש לפי הטעם.

אופן ההכנה והטיפול:

שפכו את החלב לסיר והוסיפו לו את הכורכום ואת הפלפל השחור..

הרתיחו את התערובת.

לאחר הרתיחה, הנמיכו את האש והשאירו את החלב על סף רתיחה למשך 5 דקות.

כבו את הלהבה ותנו לחלב להתקרר עד שיהיה פושר.

סננו את החלב והוסיפו לו דבש לפי הטעם.

שתו לפני השינה ונשמו לרווחה.

2) שטיפת מי מלח

מי מלח עוזרים לייבש ולהפחית את לחות הריריות שבדרכי הנשימה שלנו, הופכים את הליחה לקלה להוצאה, וכן שומרים על דרכי הנשימה שלנו פנויים לאוויר. במקום לקנות תרסיס מי מלח, תוכלו להכין אחד בעצמכם, בו תוכלו להשתמש גם כדי לעזור לילדיכם המצוננים.

מצרכים:

1/2 כפית מלח / 2 כוסות מים פושרים / טפטפת או מזרק.

אופן ההכנה והטיפול:

ערבבו את המלח במים הפושרים.

השתמשו בטפטפת או במזרק על מנת לשאוב את מי המלח והחדירו אותם ישירות לנחיר.

קנחו את אפכם בעדינות כדי להוציא את שאריות מי המלח יחד עם הליחה שהצטברה באפכם.

חזרו על התהליך בנחיר השני.

עשו זאת 2-3 פעמים ביום, או כשאפכם נסתם.

3) טפטוף שמן זרעי חרדל

לשמן זרעי חרדל יש יכולות אנטיבקטריאליות ואנטיהיסטמיניות שמספקות הקלה מידית בצינון והסימפטומים שמתלווים אליו. בנוסף, הוא גם מכיל חומצות מוקוליטים אשר עוזרות לפרק ולנקז את הליחה מהסינוסים. 2 היכולות האלה גורמות לשמן זרעי החרדל לטפל גם בסימפטומים של הצינון וגם במחלות ובאלרגיות שגורמות לו, ובכך הוא הופך לתרופה ביתית מעולה לטיפול בצינון וגודש באף.

מצרכים:

2-4 טיפות שמן זרעי חרדל / טפטפת או צמר גפן

אופן ההכנה והטיפול:

שאבו לתוך הטפטפת את השמן, או ספגו אותו במעט צמר גפן.

טפטפו 2-1 טיפות בתוך כל נחיר. אם אתם משתמשים בצמר גפן, סחטו אותו על מנת להוציא את הטיפות.

הטו את ראשכם לאחור למשך כמה שניות עד שיכנס השמן לתוך הסינוסים שלכם.

לאחר כמה רגעים תרגישו צורך לקנח את האף. קנחו את האף בעדינות. השמן יעזור להחליק את כל הלכלוך והליחה שבדרכי הנשימה שלכם החוצה.

4) מרק שום עם תמצית בצל

גם השום הוא תרופה ידועה לשלל מחלות שקשורות לדרכי הנשימה, אך במקום ללעוס 2 שיני שום חריפות, תוכלו להכין מרק שום פשוט וטעים. מומלץ גם לשדרג את תרופת הסבתא הזאת עם תמצית בצל, אשר תעזור גם היא להפחתת הגודש באף ולהורדת החום במידה וישנו.

מצרכים:

2-3 שיני שום / 2 כוסות מים/ 1 בצל / קמצוץ מלח.

אופן הכנה:

חתכו את שיני השום והוסיפו אותם למים.

הרתיחו את המים עם השום.

גרדו את הבצל כדי לסחוט את מיצו.

הוסיפו את תמצית הבצל למים הרותחים.

הוסיפו מלח.

שתו את המרק פעמיים ביום כדי להיפטר מהאף מנוזל.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il